

Studijní opora

Název předmětu: Andragogika

Téma: Metodická příprava pro edukaci

Vzdělávací cíl:

Seznámit se základy efektivní komunikace, s faktory, které mají vliv na přípravu velitele na praktický výcvik, jeho fázemi a dále vymezit, jaké zásady by měl velitel dodržovat při zpracování písemné přípravy a při řízení procesu edukace.

Zpracoval: doc. Radomír Saliger, Ph.D., Mgr. Pavla Macháčková, Ph.D.

Úvod

Proces vojenského vyučování a výcviku je složitou a náročnou psychickou činností obou zúčastněných stran. Smyslem přípravy samotného velitele k provádění vyučovací a výcvikové činnosti je dosažení její vysoké efektivity. V konkrétních podmínkách jde o zabezpečení „vhodného“ způsobu učení podřízených v andragogickém procesu v podmínkách činnosti AČR.

1. Metodický postup přípravy velitele na verbální projev (základy rétoriky)

Charakteristické rysy dobré a efektivní komunikace

- jednoduchost – mluvíme jasně, srozumitelně, ověřujeme si, zda druhá osoba sdělení rozumí;
- stručnost a výstižnost – stručná informace je srozumitelnější;
- srozumitelnost – sdělit podstatu věci;
- volba slov – vhodná volba slov je důležitá zvláště u závažných sdělení;
- adaptabilita – styl rozhovoru přizpůsobujeme druhé osobě, jejím reakcím.

Co bychom si měl velitel promyslet před svým vystoupením

1. *účel a cíl* (motivace, informace, ovlivnění, přesvědčení, pobavení);
2. *obsah* (podklady, fakta, dokumenty, způsob a posloupnost argumentace);
3. *adresáti* - co vím o jejich věku, vzdělání, zkušenostech, jaké bude jejich pravděpodobné chování, jaké lze očekávat obtíže, otázky atd., co mohu udělat pro pozitivní atmosféru;
4. *prostředí vystoupení*;

5. *časové charakteristiky* (část dne, čas, který je k dispozici);
6. *forma* (monologická: oznámení, referát, přednáška, výklad, vysvětlení, komentář, popis, vyprávění, slavnostní projev, dialog, seminář, diskuse, beseda, cvičení);
7. *styl* (zvolený způsob vyjadřování – oficiální, vzletný, neformální, přátelský, atd. - adekvátní posluchačům a charakteru projevu);
8. *způsob zahájení* (s výhodou lze využít několik předem připravených a naučených vět (příběh, vtip pro vzbuzení pozornost posluchačů, otázka problémová formulace „Co si myslíte o:...?“, „Co byste řekli na:...?“);
9. *úprava zevnějšku přiměřená okolnostem*;
10. *podpora sebedůvěry, zvládání trémy* (např. neformulovat zbytečně obavy ze selhání, potvrzení kvalitní přípravy).

Hlavní otázky projevu

CO chci posluchačům sdělit?

KOMU to budu říkat?

KDE budu prezentovat?

JAKÁ technologie bude k dispozici?

Zlaté pravidlo rétoriky

1. Řekni, co řekneš!

2. Řekni to!

3. Řekni, co jsi řekl!

Při přednášce

- udržujte oční kontakt se všemi posluchači;
- mluvte vždy jen směrem k posluchačům;
- gestikulujte s mírou, ale dostatečně;
- opakování nějakého faktu dává oddechový čas – dopřejte jej posluchačům;
- otázky do pléna potlačují pasivitu publika;
- pracujte s výškou hlasu i jeho intenzitou, ale nekřičte (zlepší udržení pozornosti posluchače).

2. Příprava velitele na praktický výcvik

Přípravu velitele na praktický výcvik ovlivňuje celá řada faktorů, týkajících se nejenom velitele, ale i učících se subjektů.

Na straně velitele to mohou být faktory:

a) kvalitativní:

- pojetí výcviku;
- obsah výcviku;
- zvládnutí vzdělávacích metod velitelem samotným;

b) faktory kvantitativní:

Například počet cvičících na jednoho velitele, časová dotace k výcviku, vybavení učebních prostor, dostupnost moderní didaktické techniky a dalších prostředků nezbytných k vedení výcviku.

Na straně cvičícího může jít o:

- a) motivace cvičícího, vztah k cvičené problematice;
- b) schopnosti se učit;
- c) zvládnutí metod učení se v různých podmínkách;
- d) MTZ pro výuku apod.

Pro velitele je důležité si uvědomit existenci základních fází při jeho přípravě. Tyto fáze dělíme na:

- 1. *Expoziční* (ukázka podstaty cvičeného);
- 2. *Fixační* (upevnění získaného);
- 3. *Examinační* (zjištění stavu vycvičenosti).

3. Pedagogické zásady velitele při zpracování písemné přípravy

Pro standardní průběh edukace je nezbytné, aby velitel vnímal a také respektoval zásady (principy), které významně přispívají k splnění cílů zaměstnání. Ty platí v podstatě už od dob J. A. Komenského, různí autoři se k jejich interpretaci, či členění v historickém přehledu stavějí z různých úhlů pohledu.

Z těch nejčastěji frekventovaných jde o zásadu názornosti, soustavnosti, přiměřenosti, uvědomělosti a trvalosti získaných vědomostí, návyků a vědomostí.

Velitel by měl vědět, že k efektivnosti přípravy vojenských profesionálů přispívá svou činností k dosažení cílů výcviku v co možná nejkratším čase a při vynaložení jen nezbytných prostředků. Důležitá je pro velitele etapa přípravy k vedení zaměstnání.

Dnes jsou tendence využívat „šablon“ nebo standardizovaných písemných příprav, které se doplňují a inovují. Jiný bude přístup při přípravě na teoretickou výuku, jiný k cvičení v terénu.

K tomu musí velitel přistupovat korektně, aby přílišným zjednodušením, nebo komplikacemi nedosáhl spíše opačného efektu. Musí mít na mysli především cíle, jichž má dosáhnout. Ty jsou zpravidla formulovány ve vojenských předpisech a příručkách, ale jestli budou splněny, závisí jednoznačně mimo jiné na pedagogických schopnostech velitele.

4. Zásady řízení procesu edukace

Výcvik nedělají přípravy, ale atmosféra na cvičišti. Tady máme na mysli vzbuzení jisté úrovně zájmu o splnění výcvikových cílů. K tomu jako určitý návod může posloužit respektování těchto vybraných zásad (Černoch, 1994):

- a) *aktivizace* (již J. A. Komenský připomínal že: „Žáku přísluší práce a učitelí vedení.“) Jde tedy o pedagogikum problému, neboť proces edukace fungovat nemůže. Čím více edukanta do výcviku vtáhneme a s větší mírou jeho vlastního chtění, tím je zdárnější nejen průběh, ale i výsledky. Je možné říci, že i osvojovací proces se zároveň tak zkracuje;
- b) *diferencování* (při respektování různých kvalit vojenských profesionálů diferencujeme i přístup k jejich edukaci);

Ke kvalitnímu provádění procesu edukace může přispět i vnímání těchto přístupů:

- a) *Každá zásluha je hodna ocenění* (máme na mysli opravdu si cenit všeho, co druhí dokáží, neboť si tím ceníme i sebe, čeho jsme dosáhli, k čemu jsme přispěli);
- b) *Být velkorysý* (žije v omylu ten, kdo si myslí, že umenšovat a snižovat jiné znamená zvětšovat a povyšovat sebe, zvýrazňovat se růst; zvláště v nadřízené funkci je to nebetyčný omyl, domnívat se, že není nad nás a že čím více ponížíme či aspoň shodíme podřízené, tím více vynikneme);
- c) *Zachovat si nadhled* (moudrý svého postavení nezneužívá a svou moc využívá. Jeho moudrost počíná nadhledem);
- d) *Jít příkladem* (například bez rozporu mezi slovy a činy, příklad odborné přípravě a respektováním edukačních principů apod.);

e) *Nabízet vzorce počínání* (lze sáhnout do zkušeností vlastních i jiných; pedagogické procesy vyžadují více: být původní, neotřelí, poutaví, ale přitom nepřipoutávat k jedinému stylu – tomu našemu).

Další přehled zásad jak dosahovat výchovnosti vojenského výcviku nalezneme v publikaci Černocho (1994, s. 28-42).

Aby byl instruktor kompetentní v pedagogickém slova smyslu, měl by tyto a další principy, zásady, postupy znát, moci je v systému uplatnit, a chtít (motivace) je v procesu edukace uplatňovat. K tomu musí být vzděláván nejen ryze technicky, odborně, ale pedagogicko psychologicky, protože řídí tým vojenských profesionálů ke splnění náročných úkolů, souvisejících s potřebami obrany ČR.

Závěr

Zásady jak vést výcvik (edukaci vojenských profesionálů) je možné respektovat spolu s využitím optimálních metod (postupů) při řízení procesu edukace. Otázka jejich volby bývá často rozhodující pro výsledek celého zaměstnání.

Je nutné si uvědomit, že každá situace je jiná, výcviková skupina rovněž a jiné jsou i podmínky materiální, technické, klimatické, psychologické apod. Proto je nutné na základě jejich poznání modifikovat přístup velitele k prováděné výcvikové činnosti.

Úkoly pro samostatnou práci:

1. Napište, proč je důležité zabývat se základy efektivní komunikace, co dobrého veliteli přináší?
2. Co by si měl velitel dopředu zvážit a promyslet při přípravě na své zaměstnání? Jaké zásady komunikace by měl při přednášení dodržovat?
3. Zkuste se zamyslet a napsat další možné zásady, které ve studijní opoře nebyly zmíněny, ale které se při vojenském výcviku mohou uplatňovat.